

الحمد لله

دانشگاه صنعتی مالک اشتر
پژوهشکده مدیریت بحران

مدیریت بحران

چرا لازم است یک جامعه برای شرایط اضطرار آماده باشد ؟

هر جامعه ای اعم از یک سازمان یا جمعیت خاص ممکن است در شرایط اضطرار یا بحران قرار گیرد.

هزینه های ناشی از کنترل بحران بسیار سنگین می باشد و کاهش این هزینه ها جز با برنامه ریزی برای مدیریت بحرانها ممکن نیست.

جامعه ای که از خطرات تهدید کننده خود آگاه نبوده و آمادگی مواجهه با خطرات را ندارد، در شرایط بحرانی با مشکل مواجه می گردد.

ضرورت مطالعه

ایران در سالهای گذشته به عنوان یکی از ده کشور حادثه خیز جهان شناخته شده و همچنین در آسیا بعد از هند، چین و بنگلادش چهارمین کشور حادثه خیز به شمار می آید. همچنین کشور ما در حال توسعه و صنعتی شدن می باشد.

فواید مدیریت بحران

زمینه افزایش آگاهی و مشارکت جامعه و سازمان را فراهم می آورد.

برنامه ریزی برای مدیریت بحرانها موجب سازماندهی و یکپارچه نمودن کلیه عناصر و عوامل در جامعه برای دستیابی به هدف کاهش خسارات و تلفات ناشی از حوادث می گردد.

استفاده بهینه از تمام امکانات ملی، منطقه ای و محلی را در مسیر دستیابی به اهداف در پی دارد.

نقش و وظایف دستگاههای ذیربط برای مقابله با بحران را تعیین می کند.

موجب ارائه حداکثر خدمات امداد و نجات سازمان یافته، تقلیل تلفات انسانی و اقتصادی و ایجاد آمادگیهای لازم در میان اجزای سازمان می گردد.

کلیه کمکهای دولتی، غیر دولتی و خارجی را در جهت مطلوب هدایت می کند.

فهرست

تعریف بحران، ویژگیها، انواع و سطوح آن

۱

مدیریت بحران، مراحل و فعالیتهای آن

۲

فرآیند برنامه ریزی مدیریت بحران

۳

ارتباط بین پدافند غیر عامل و مدیریت بحران

۴

دانشگاه صنعتی مالک اشتر
پژوهشکده مدیریت بحران

۱- ویژگیها، انواع و سطوح بحران

- بحران چیست؟
- آیا هر حادثه ای می تواند منجر به شکل گیری بحران گردد؟
- بحرانها را به چه گروههایی می توان تقسیم بندی کرد؟
- سطوح مختلف بحران چیست؟

تعاریف پایه

Hazard
Incident
Disaster
Crisis
Emergency
Catastrophe

خطر ☐

حادثه ☐

سازحه ☐

بحران ☐

شرایط اضطراری ☐

فاجعه ☐

خصوصیات و ویژگی های بحران

یک حادثه آغازین که ساختارهای موجود، عملیات جاری و یا بقای سازمان را به چالش می کشد ، باعث شکل گیری آن می گردد.

تهدید کننده می باشد و دوره کوتاه تصمیم گیری ، غیر منتظره و اضطراری بودن از ویژگیهای آن است.

نوعی تصور ناتوانی در مقابله را در میان کسانی که مستقیماً از آن متأثر می شوند، در پی دارد.

نوعی نقطه عطف در تصمیم گیری می باشد که می تواند عواقب مثبت و یا منفی را در پی داشته باشد.

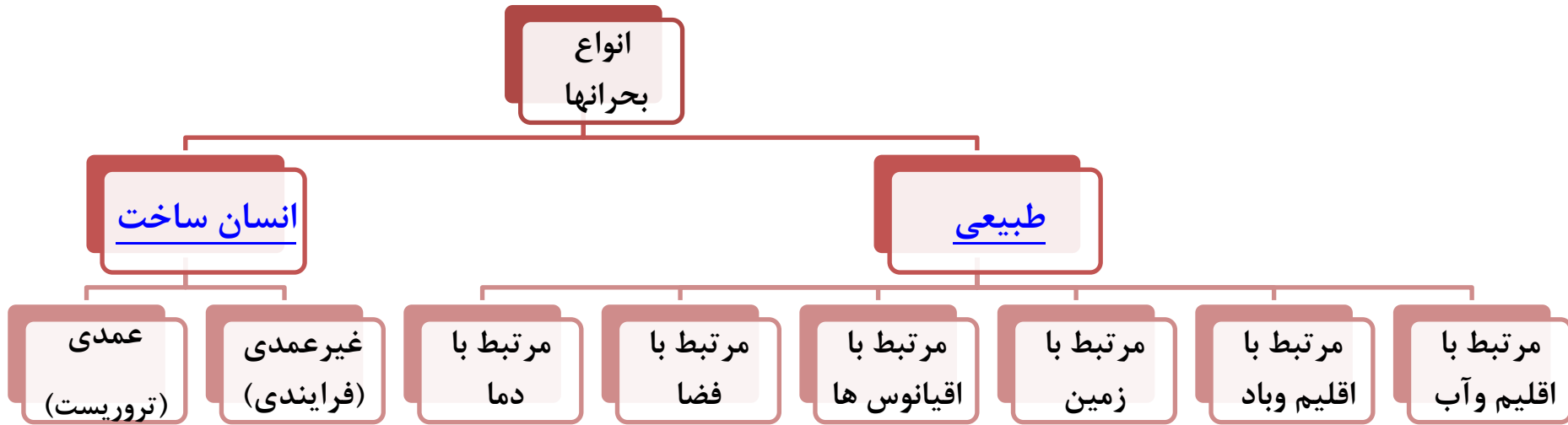
دارای وضعیت ناپایدار و پویا (دینامیک) است.

نتایج بحران

انواع بحرانها از نظر منشأ وقوع

طبقه‌بندی بحرانها از لحاظ تداوم زمانی

بحرانهای تدریجی

✓ این بحرانها به آهستگی ایجاد می‌شوند که می‌توان آنها را متوقف کرد و یا از طریق اقدامات سازمانی آنها را محدود ساخت.
✓ در برخی موارد ممکن است این بحرانها هفته‌ها، ماهها و یا حتی سالها به طول انجامند.

بحرانهای فوری

✓ این بحرانها دارای هیچگونه علامت هشداردهنده قبلی نیستند.
✓ قابلیت پیش بینی کمی دارند.
✓ اثرات ناگهانی بر محیط می‌گذارند.

سطوح بحران

شاخص های سطح بندی بحران

شدت حادثه

وسعت حادثه

قابل مدیریت بودن با منابع موجود

میزان اختلال در نظم و امنیت جامعه

سطح محدود و کوچک

سوانحی است که شهر با بسیج نیروهای امداد و نجات خود قادر به پاسخگویی به آنها می باشد.

سطح محلی

سوانحی است که شهر و امکانات موجود در آن به تنهایی و بدون نیاز به کمکهای بیرونی قادر به پاسخگویی به آنها نمی باشند. اما بسیج نیروها و کمک رسانی شهرهای مجاور در سطح محلی پاسخگوی نیازها، به منظور مهار بحران می باشد.

سطح منطقه ای

سوانحی است که برای پاسخگویی به آنها امکانات شهر و نواحی مجاور آن کافی نبوده و به منظور مهار بحران بسیج امکانات و تجهیزات از شهرهای مجاور و منطقه اطراف آن نیاز است.

سطح ملی

سوانح و وضعیتهایی که اندازه آنها به حدی است که فقط با مشارکت کامل دولت ملی و بسیج تمامی امکانات و تجهیزات کشور امکان مقابله و پاسخگویی به آنها میسر می شود. در پاره ای از موارد به منظور مهار حوادثی در این سطح نیاز به کمکهای بین المللی نیز احساس می شود.

دانشگاه صنعتی مالک اشتر
پژوهشکده مدیریت بحران

۲- مدیریت بحران. مراحل و فعالیتهای آن

- تعریف مدیریت بحران چیست؟
- در مدیریت بحران چه هدفهایی دنبال می شود؟
- مدیریت بحران چه مراحل و فعالیتهایی را در بر می گیرد؟

تعاریف مدیریت بحران

با توجه به تعریف بحران ، بدیهی است مدیریت بحران یکسری فعالیت ها و عملیات پیوسته در قالب برنامه ریزی ، سازماندهی، تشکیلات ، رهبری ، کنترل ، هماهنگی و جهت پیشگیری از بحران ، کاهش اثرات ناشی از آن و بهبود امور و اوضاع بعد از بروز بحران می باشد.

مدیریت بحران ، علمی کاربردی است که به وسیله مشاهده سیستماتیک بحران ها و تجزیه و تحلیل آن ها، در جستجوی یافتن ابزاری است که به وسیله آن ها ، بتوان از بروز بحرانها، پیشگیری نموده و یا در صورت بروز آن در خصوص کاهش اثرات آن ، کسب آمادگیهای لازم ، امداد رسانی سریع و بهبود اوضاع اقدام نمود.

هدف مدیریت بحران

هدف کلی مدیریت
بحران، به حداقل
رساندن تلفات
و خسارات است.

فازهای مدیریت بحران

پس از بحران

آثار اولیه به تدریج کاهش می یابند و عملیات به تدریج به وضع عادی باز می گردند.

حین بحران

آثار بحران کاملاً آشکار شده و اقدامات واکنش به بحران بکار گرفته می شوند.

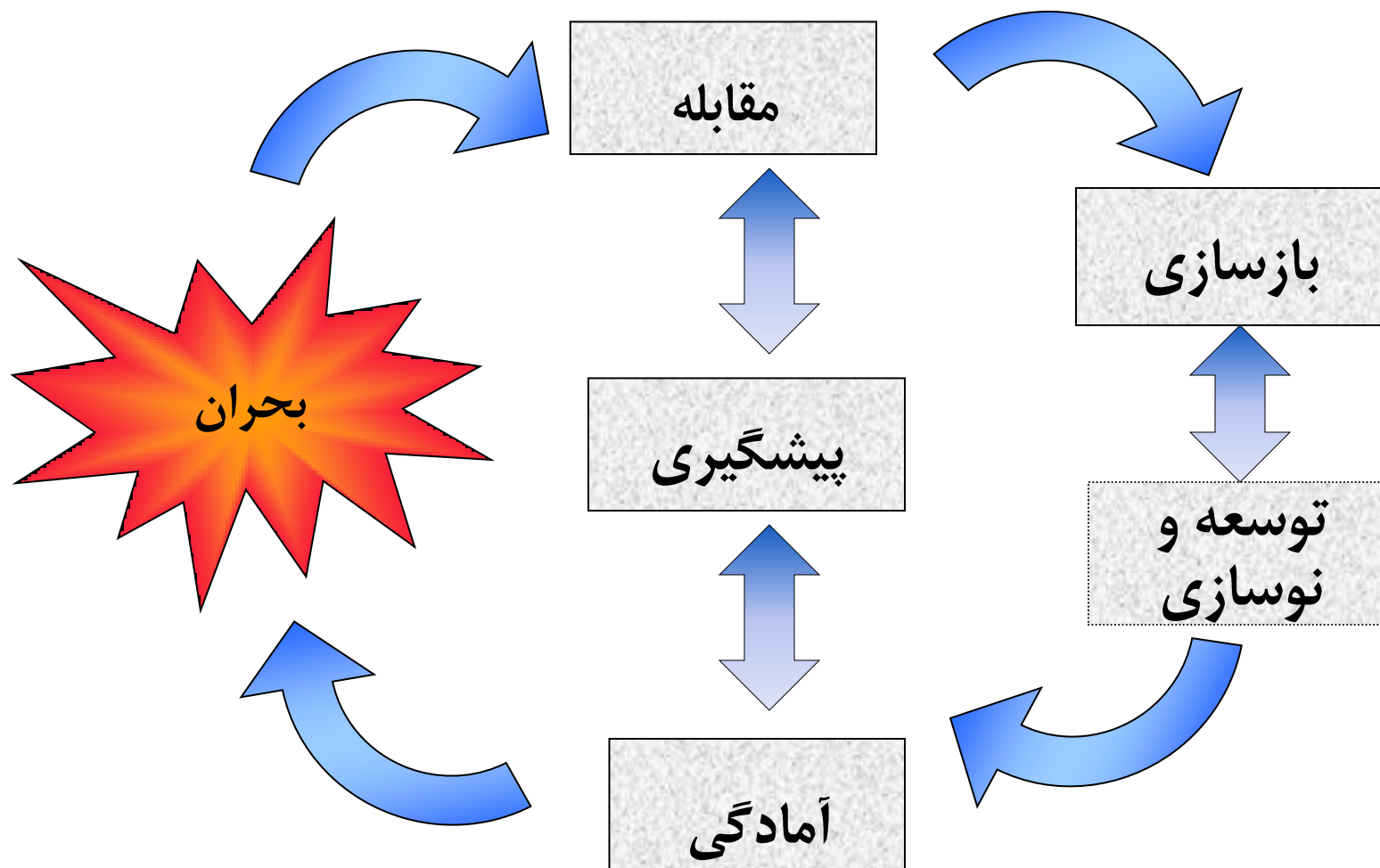

قبل از بحران

بررسی، تحلیل، برنامه ریزی، پیشگیری و ...

چرخه مدیریت بحران

فعالیت‌های مدیریت بحران

کاهش اثرات و پیشگیری

۱

مجموعه اقداماتی است که پیش، هنگام و پس از وقوع سانحه با هدف جلوگیری از وقوع مخاطرات یا کاهش آثار زیان بار آن انجام می شود.

کاهش اثرات بلایا از دو جزء اساسی تشکیل شده است:
الف) کاهش مخاطرات
ب) کاهش آسیب پذیری

فعالیت‌های مدیریت بحران

کاهش اثرات و پیشگیری

۱

الف) کاهش مخاطرات

- ☐ جلوگیری از ایجاد مخاطره در مبدأ،
- ☐ جدا نمودن مخاطره از آنچه که باید محافظت شود،
- ☐ تغییر در خصوصیات اصلی یک مخاطره،
- ☐ تغییر در میزان یا حدود گسترش مکانی ایجاد یک مخاطره،
- ☐ پژوهش پیرامون مواد خطرناک،
- ☐ افزایش اطلاعات عمومی درباره مخاطرات.

فعالیت‌های مدیریت بحران

کاهش اثرات و پیشگیری

۱

الف) کاهش مخاطرات

دیواره های کنار دریا با راه پله هایی برای تخلیه جمعیت جهت حفاظت نواحی ساحلی در برابر سونامی در ژاپن

دریچه های عبور آب برای محافظت در برابر سونامی در ژاپن که مجهز به سنسورهای لرزه ای بوده و بعد از وقوع زلزله در چند ثانیه به طور اتوماتیک بسته می شوند.

فعالیت‌های مدیریت بحران

کاهش اثرات و پیشگیری

۱

(ب) کاهش آسیب پذیری

اقدامات مربوط به کاهش آسیب پذیری در دو دسته کلی قرار می‌گیرند:
- اقدامات غیر فعال
- اقدامات فعال

اقدامات غیر فعال:

- ☐ مطابقت با استانداردهای تعیین شده،
- ☐ چک نمودن قابلیت سیستم‌های کنترلی موجود در محل،
- ☐ بیمه اجباری.

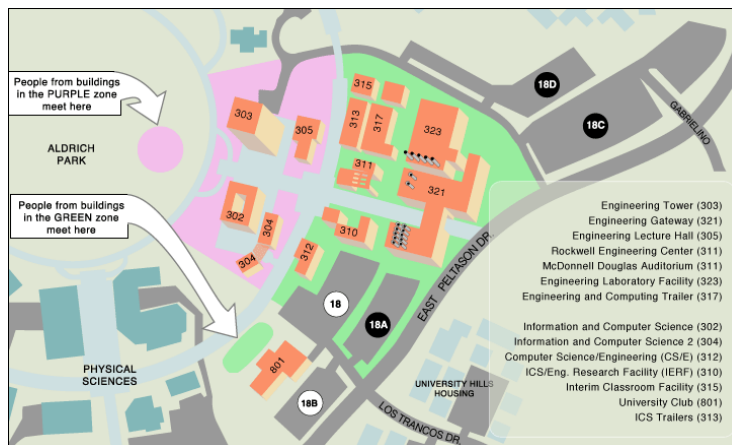
فعالیت‌های مدیریت بحران

کاهش اثرات و پیشگیری

(ب) کاهش آسیب پذیری

- اقدامات فعال:

- ☐ تلاش برای فراهم نمودن فرهنگ ایمنی
- ☐ تشویق به بیمه های داوطلبانه،
- ☐ تهیه نقشه های محلهای بحران زا و بحران زدا
- ☐ ایجاد ساختارهای ارتباطی،

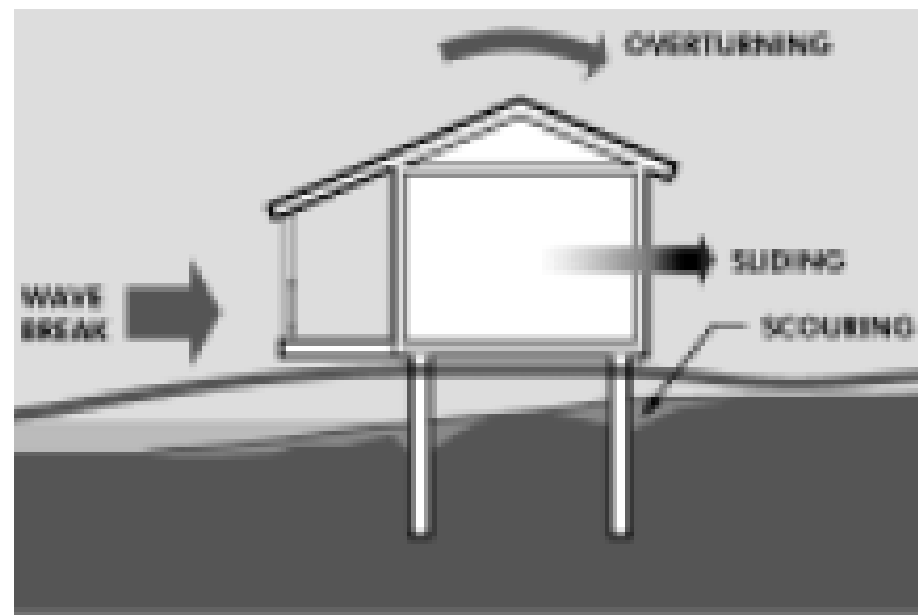

فعالیت‌های مدیریت بحران

کاهش اثرات و پیشگیری

۱

(ب) کاهش آسیب پذیری

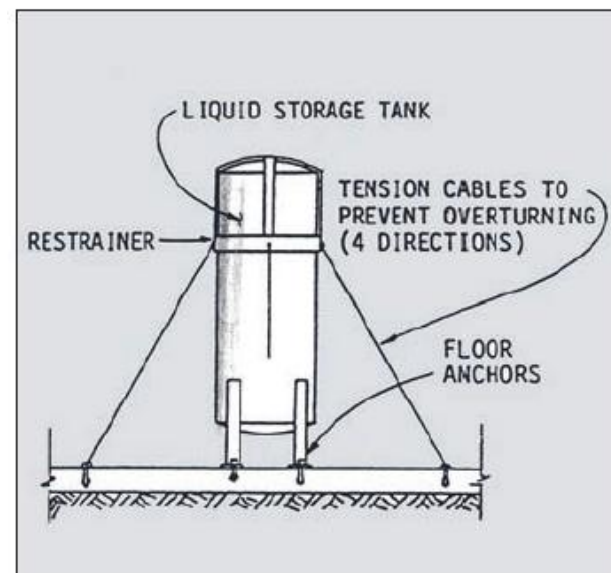
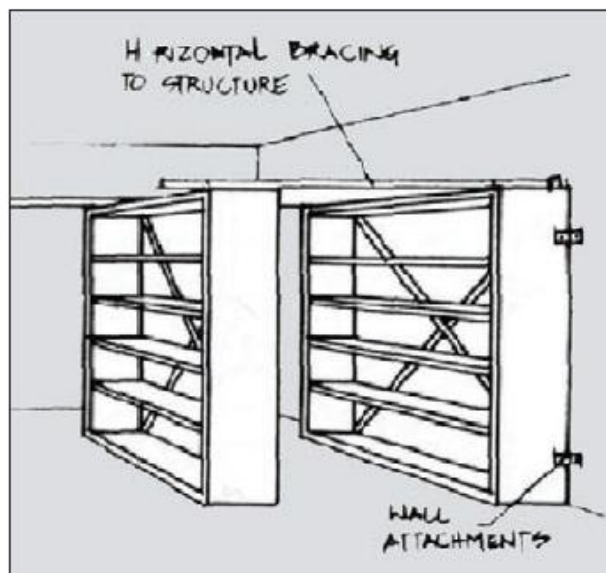
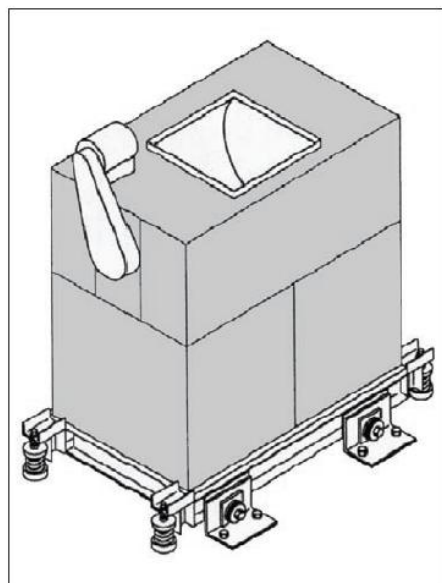
کاهش آسیب پذیری ساختمانها در برابر زلزله

کاهش آسیب پذیری ساختمانها در برابر سیل و سونامی

فعالیت‌های مدیریت بحران

کاهش اثرات و پیشگیری

ب) کاهش آسیب پذیری

کاهش آسیب پذیری اجزای غیر سازه ای در برابر خطر زلزله

فعالیت‌های مدیریت بحران

آمادگی

۲

مجموعه اقدامات فوری برای افزایش توان عملیاتی و ایجاد تسهیلاتی برای واکنش مؤثر در برابر حادثه ای که روی داده است.

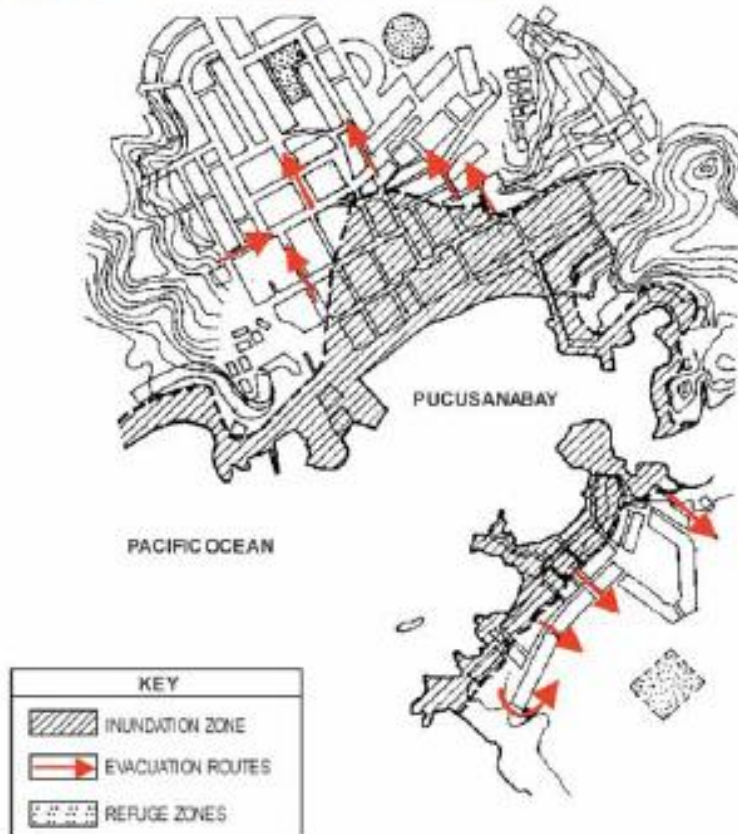

فعالیت‌های ارتقاء آمادگی عبارتند از:
☐ پژوهش: گردآوری اطلاعات، نگهداری اطلاعات، تحلیل اطلاعات
☐ شناسایی ریسک‌های مختلف و برنامه ریزی برای آنها

فعالتهای مدیریت بحران

آمادگی

۲

راههای تخلیه و محدوده آبرفتگی در سواحل پرو

علامت راهنمای راههای فرار و تخلیه در شیلی

فعالیت‌های مدیریت بحران

آمادگی

۲

- ایجاد ساختارهای مدیریتی و تعیین زنجیره فرماندهی (ICS)
- هماهنگی فعالیت‌های سازمانها و توافق در مورد همکاری‌های دو جانبه
- آموزش
- مانور و تمرین
- مدیریت جامع منابع شامل منابع مالی، تجهیزاتی و نیز مکانی

فعالیت‌های مدیریت بحران

آمادگی

۲

آموزش نحوه واکنش در برابر خطرات

جمع آوری منابع و تجهیزات لازم

فعالیت‌های مدیریت بحران

آمادگی

۲

برگزاری تمرین و مانور

فعالتهای مدیریت بحران

مقابله

۳

انجام اقداماتی پیش از وقوع، حین یا بلافاصله پس از وقوع فاجعه برای نجات جان مردم، به حداقل رساندن خسارت هایی که به اموال آنها وارد می آید و افزایش اثر بخشی عملیات بازسازی

- ☐ اعلام هشدار
- ☐ به اجرا در آوردن طرحها
- ☐ ارزیابی سریع
- ☐ آگاه سازی مردم از رویدادها
- ☐ فعال سازی ستاد مرکزی برای هدایت عملیات اضطراری (اتاق بحران)
- ☐ جستجو برای یافتن قربانیان و انتقال آنها
- ☐ به مناطق امن
- ☐ بسیج همه منابع و امکانات موجود

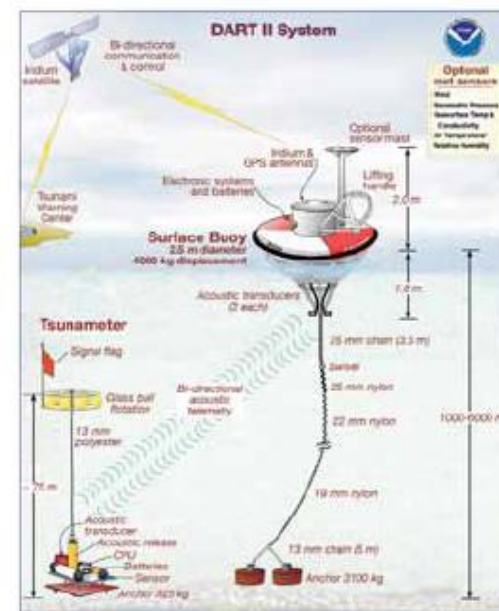
فعالیت‌های مدیریت بحران

مقابله

۳

سونامی سنج ابزاری برای کشف سریع، اندازه گیری و گزارش به موقع سونامی در اقیانوسها می باشد و موجب مقابله سریع با آن می گردد.

ابزاری که برای ردیابی سریع، اندازه گیری و گزارش سونامی در سطح اقیانوسها کاربرد دارد. این سیستم شامل بخشی است که در بستر اقیانوس کار گذاشته می شود و قادر است حتی سونامی های کوچک را درک کند.

فعالیت‌های مدیریت بحران

مقابله

۳

عملیات امداد و نجات

فعالیت‌های مدیریت بحران

مقابله

۳

عملیات اطفاء حریق

عملیات جستجو و نجات

فعالیت‌های مدیریت بحران

مقابله

۳

- تأمین بهداشت و درمان
- برقراری نظم و امنیت
- تخلیه و اسکان موقت
- جمعیت
- اطفاء حریق و نجات قربانیان
- فعال کردن خدمات رفاهی و
- تأمین وسایل اولیه زندگانی برای
- آسیب دیدگان
- تأمین پایداری و استمرار
- خدمات دولتی

فعالیت‌های مدیریت بحران

مقابله

۳

برپایی بیمارستانهای صحرائی

فعالیت‌های مدیریت بحران

مقابله

۳

برپایی سرپناهای اضطراری

فعالیت‌های مدیریت بحران

بازسازی و بازتوانی

۴

مجموعه اقدامات برای باز گرداندن حداقل امکانات و استانداردهای زیستی برای مردم و ناحیه فاجعه دیده و انجام اقدامات بلند مدت برای بازگرداندن جامعه به حالت بهتر از حالت عادی و وضع قبلی

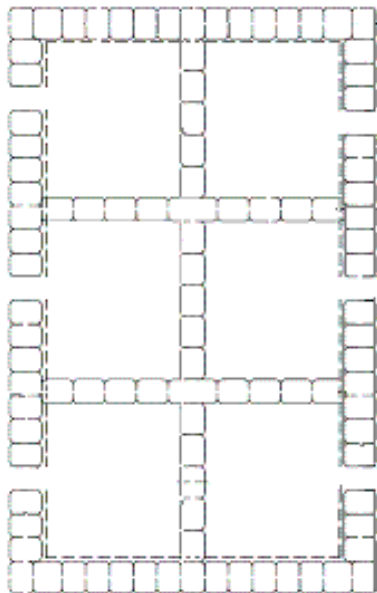
- از سر گیری فعالیتها
- برآورد خرابی و خسارت
- آوار برداری و پاکسازی
- معابر
- آوار برداری ساختمانهای
- تخریب شده
- پاکسازی آلودگی

فعالیت‌های مدیریت بحران

بازسازی و بازتوانی

۴

- ❑ مسکن موقت
- ❑ راه اندازی مراکز امداد رسانی
- ❑ پرداخت وام و کمک‌های مالی به مناطق فاجعه دیده
- ❑ تجزیه و تحلیل واقعه

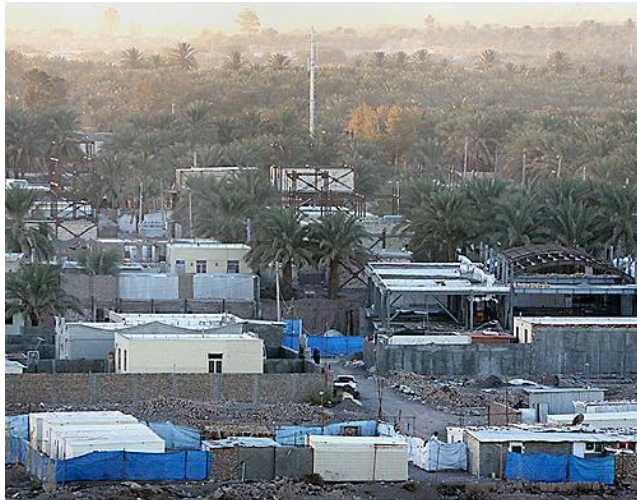

طراحی مسکن موقت و چیدمان آن

فعالیت‌های مدیریت بحران

بازسازی و بازتوانی

۴

دانشگاه صنعتی مالک اشتر
پژوهشکده مدیریت بحران

۲- فرآیند برنامه ریزی مدیریت بحران

- ☐ هدف از برنامه ریزی مدیریت بحران چیست؟
- ☐ برنامه ریزی مدیریت بحران چه مراحل را شامل می شود؟
- ☐ کار برنامه ریزی و اجرای برنامه ها توسط چه کسی انجام می شود؟
- ☐ چگونه می توان برنامه های ارائه شده را به روز کرد؟

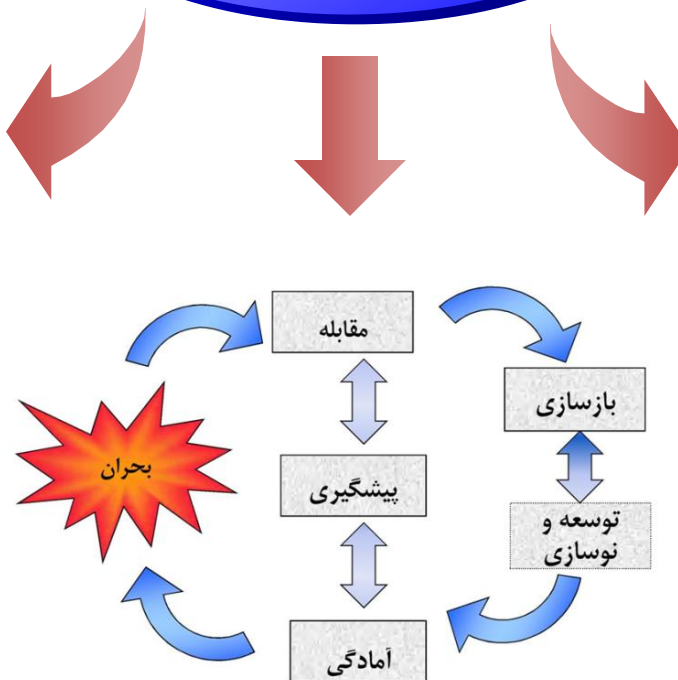
برنامه ریزی مدیریت بحران

برنامه ریزی مدیریت بحران

اهداف:

- ارائه برنامه هایی برای:
- به حداقل رساندن ریسک و تأثیرات منفی ناشی از سوانح
- ایجاد آمادگی و پاسخگویی برای رویارویی با سوانح در جوامع
- بازتوانی پس از وقوع سانحه

برنامه ریزی مقابله با سوانح را می توان در سه بعد برنامه ریزی پیش از وقوع سانحه، برنامه ریزی حین وقوع سانحه و برنامه ریزی پس از وقوع سانحه تعریف نمود.

مراحل تهیه برنامه مدیریت بحران

تشکیل کمیته برنامه ریزی

۱

تحلیل مخاطرات و برآورد آسیب پذیری / ارزیابی توانمندی ها

۲

نگارش برنامه

۳

استقرار برنامه

۴

ارزیابی و اصلاح برنامه

۵

برنامه مدیریت بحران

تشکیل کمیته برنامه ریزی

۱

وظایف کمیته برنامه ریزی:

- ☐ تعیین ترکیب تیم برنامه ریزی
- ☐ تعیین اهداف اختصاصی کمیته برنامه ریزی
- ☐ زمان بندی فعالیتها
- ☐ تقسیم وظایف
- ☐ جلب حمایت مدیریت سازمانها
- ☐ تعیین منابع مورد نیاز و بررسی روش تأمین آنها

برنامه مدیریت بحران

تحلیل مخاطرات و برآورد آسیب پذیری / ارزیابی توانمندی‌ها

۲

- ❑ تعیین مخاطرات بالقوه و احتمال بروز آنها در محل
- ❑ تهیه لیستی از افراد، اموال و نیز عملکردهای آسیب پذیر در برابر سوانح
- ❑ بررسی توانمندی‌های بالقوه و بالفعل سازمان برای کاهش اثرات مخاطرات و مقابله مانند مرور منابع انسانی، نقاط قوت و ضعف مدیریت سازمان و نیز امکان ارتقاء آن و تهیه فهرستی از امکانات و تجهیزات داخلی و خارجی
- ❑ بررسی نحوه دسترسی به کمک‌های خارج از سازمان و عقد موافقت نامه هایی جهت همکاری‌های بین سازمانی در سوانح

برنامه مدیریت بحران

نگارش برنامه

۳

□ تعیین خصوصیات اجرایی
برنامه شامل:

- ✓ اهداف، مأموریت و گستره برنامه
- ✓ سیاست‌های کلی مدیریت بحران سازمان
- ✓ اختیارات و مسئولیت‌های کلیدی
- ✓ موقعیت‌های اضطراری
- ✓ اجرای برنامه (دامنه برنامه)

□ تعیین مفاهیم عملیاتی
شامل:

- ✓ سرپرستی و کنترل
- ✓ ارتباطات
- ✓ امنیت جانی
- ✓ محافظت از اموال
- ✓ هشدار و اطلاع‌رسانی
- ✓ پشتیبانی و منابع
- ✓ تخلیه و جابجایی

□ طراحی شرح مسئولیت‌ها و
تهیه پیوست‌های برنامه شامل:

- ✓ فهرست شماره تلفن‌های ضروری
- ✓ نقشه سازمان و مسیرهای تخلیه
- ✓ فهرست منابع در اختیار
- ✓ برنامه‌های اختصاصی برای مخاطرات (زلزله، آتش‌سوزی، سیل، نشت مواد خطرزا، حملات تروریستی و بیوتروریستی)
- ✓ تعاریف و کلید واژه‌ها

برنامه مدیریت بحران

استقرار برنامه

۴

❑ تبدیل برنامه مدیریت بحران به جزئی از فرهنگ سازمان و افزایش آگاهی پرسنل از وجود برنامه

❑ جلب حمایت سطوح بالای مدیریت سازمان که موجب تسهیل گسترش و اجرایی شدن برنامه در سطوح پایین تر مدیریتی می گردد.

❑ آشنا کردن اعضای سازمان با مفاهیم و اصول کلی مدیریت بحران

❑ استفاده از ابزارهای اطلاع رسانی مانند تهیه بروشورها، بولتن ها و مجلات برای ارتقاء آگاهی عمومی اعضای سازمان

برنامه مدیریت بحران

ارزیابی و اصلاح برنامه

۵

- ☐ تهیه فرمها و چک لیستهای ارزیابی
- ☐ ارزیابی دوره ای (مانورها)
- ☐ ارزیابی و نقد مانورها
- ☐ ارزیابی و نقد عملکرد برنامه پس از بحران
- ☐ اصلاح برنامه

برنامه مدیریت بحران

برای فرآیند ارزیابی و اصلاح برنامه می‌توان شمای زیر را مدنظر قرار داد :

دانشگاه صنعتی مالک اشتر
پژوهشکده مدیریت بحران

۴- پدافند غیر عامل و مدیریت بحران

□ پدافند غیر عامل چیست؟

□ پدافند غیر عامل و مدیریت بحران چه ارتباطی با هم دارند؟

پدافند غیر عامل و مدیریت بحران

هدف پدافند غیر عامل

- مهمترین هدف دفاع غیر عامل جلوگیری از ایجاد بحران و دوری از ایجاد شرایط بحران را بوده و در صورت وقوع بحران ایجاد شرایطی برای کنترل سریع اوضاع و بازگرداندن شرایط به حالت قبل از بحران می باشد. به این ترتیب با رعایت اصول پدافند غیر عامل میزان آسیب پذیری و وقوع بحرانها به شدت کاهش خواهد یافت.

تعریف پدافند غیر عامل

- منظور از پدافند غیر عامل با توجه به اصول حاکم در مدیریت بحران عبارت است از مجموعه تمهیدات، اقدامات و طرحهایی است که با استفاده از ابزار و شرایط، از یک سو توان دفاعی مجموعه را در زمان بحران افزایش داده و از سوی دیگر پیامدهای بحران را کاهش و امکان بازسازی مناطق آسیب دیده را با کمترین هزینه فراهم می سازد.

رابطه بین دفاع غیر نظامی و مدیریت بحران

در صورت علمی بودن و موفق عمل کردن پدافند غیر عامل، مدیریت بحران از موفقیت بیشتری برخوردار بوده و در غیر این صورت مطمئناً مدیریت بحران نیز از کارایی لازم برخوردار نخواهد شد.

پدافند غیر عامل و مدیریت بحران نسبت به یکدیگر به صورت سیستماتیک عمل کرده و در حقیقت اجزاء یک سیستم می باشند، طبعاً در صورت نقص در هر یک از اجزاء سیستم، دیگر اجزاء نیز موفق عمل نخواهند کرد.

در دوره پیش از وقوع بحران در فرایند مدیریت بحران می توان با اجرای دستورالعملهای ساده و با کمترین هزینه از خسارات جانی و مالی جلوگیری کرد و این همان مرحله مهمی است که در کنار پدافند غیرعامل قرار گرفته و به موازات آن حرکت می نماید.

در مرحله پیش از وقوع بحران باید تمامی اطلاعات و شرایط بحران را مورد بررسی قرار گرفته و راهکارهای مناسب حذف عوامل بحران را مورد مطالعه قرار گیرد و این همان مسئله ای است که در دفاع غیر عامل نیز دارای اهمیت بسیاری است.

دانشگاه صنعتی مالک اشتر
پژوهشکده مدیریت بحران

با تشکر از توجه شما

دانشگاه صنعتی مالک اشتر
پژوهشکده مدیریت بحران

پیوست

تعاریف پایه

❑ هر پدیده یا شرایطی که بالقوه می‌تواند آسیب به مردم، اموال، سیستم‌های خدماتی یا محیط وارد کند.

خطر Hazard

❑ یک حادثه رخدادی است که یا توسط انسان بوجود آمده یا در اثر عوامل طبیعی ایجاد شده، و نیازمند فعالیت و عملیاتی توسط پرسنل خدمات شرایط اضطراری برای پیشگیری یا به حداقل رساندن تلفات، آسیب به مایملک و یا منابع طبیعی می‌باشد. (FEMA Disaster Dictionary 2001, 62-63)

حادثه Incident

❑ سانحه را می‌توان یک حادثه مهیب و یا مجموعه وقایعی دانست که منجر به افزایش تعداد آسیب دیدگان یا وارد آمدن تلفات و تخریب اموال، زیر ساختها، خدمات اساسی و مبانی معیشتی در مقیاس بیش از ظرفیتهای معمول جامعه می‌شود. (آيسان و دیویس، ۱۳۸۵)

سانحه Disaster

❑ سانحه یک اختلال در عملکرد جامعه است که خسارات گسترده محیطی، مادی و انسانی به بار آورده به طوری که از توانایی جامعه برای رویاوری با آن با توجه به منابع موجود فراتر برود. (UNDHA,2001)

تعاریف پایه

❑ شرایطی است که در اثر حوادث، رخدادها و عملکردهای طبیعی و انسانی (به جز موارد موضوعه در حوزه های امنیتی و اجتماعی) به طور ناگهانی یا غیرقابل کنترل بوجود می آید و موجب مشقت و سختی به یک مجموعه یا جامعه انسانی می گردد و برطرف کردن آن نیاز به اقدامات اضطراری، فوری و فوق العاده دارد. (قانون تاسیس سازمان مدیریت بحران)

بحران Crisis

❑ هر گونه حادثه دارای فشردگی زمانی و مکانی که در جریان آن ، جامعه یا یک بخش خودکفای آن ،خطر شدیدی را تجربه کند و اعضاء و شاکله فیزیکی آن دچار چنان تلفات و خساراتی شود که ساختار آن مختل و اجرای همه یا بخشی از کارکردهای اساسی آن متوقف شود .

تعاریف پایه

□ هر اتفاق غیر مترقبه و ناخوش آیند ، پیش بینی نشده، برنامه ریزی نشده که باعث تهدید و یا مختل شدن مسیر زندگی بشری می گردد.

شرایط اضطراری Emergency

□ هر حادثه‌ای که نیازمند هماهنگی یا پاسخی فراتر از شرایط معمول در زمینه حفاظت جان افراد، حفاظت از سرمایه‌ها، حفاظت از سلامت و امنیت عمومی، یا کاهش و برگرداندن تهدید یک بحران می‌باشد. (Michigan EMD 1998, 6)

تعاریف پایه

❑ حادثه‌ای با چنان اثرات شدیدی که بایستی سازمان‌های جدید در یک جامعه برای رسیدگی به وضعیت بوجود آیند. (Quarantelli 1987, 25)

فاجعه
Catastrophe

❑ اگر دامنه و ابعاد بحران و نیز خسارات مالی و تلفات انسانی ناشی از بحران به گونه ای باشد که نیازمند حمایت جامعه جهانی باشد و از توان و قدرت یک دولت خارج باشد.

سوانح طبیعی

طوفان ها، گردبادها، طوفان های دریایی، طوفان برف و کولاک

۱- مرتبط با اقلیم و باد:

سیل، رگبار، خشکسالی، ریزش برف

۲- مرتبط با اقلیم و آب:

زلزله ، سونامی، رانش زمین و آتش فشان ها

۳- مرتبط با زمین

جریان های اقیانوسی

۴- مرتبط با اقیانوس ها

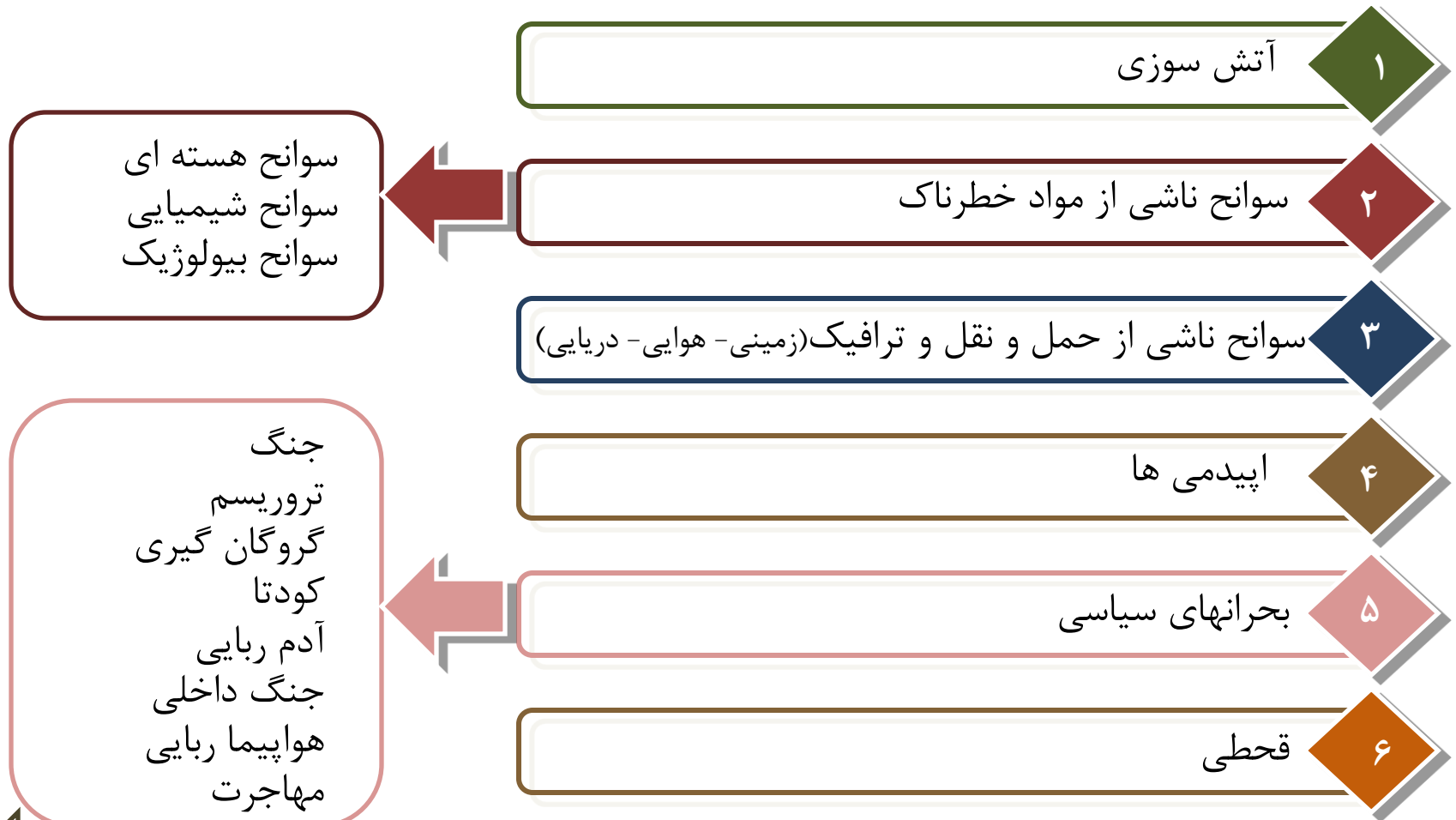
برخورد اختر واره ها یا خرده سیارات با زمین و صاعقه

۵- مرتبط با فضا

امواج گرما، مه و آتش سوزی جنگل ها

۶- مرتبط با دما

سوانح و بحرانهای انسان ساخت

بازگشت

بحران های سیاسی

❑ اقدامات آگاهانه و حساب شده انسان که موجب از بین رفتن جان انسانها و تخریب کلی جامعه می شود به نام بحران های سیاسی شناخته می شوند. جنگ، آشفتگی سیاسی، آشوبهای اجتماعی و دیگر اقدامات مخرب آگاهانه انسان در زمره حوادث سیاسی قلمداد می شود.

مشخصات و نتایج بحران های سیاسی:

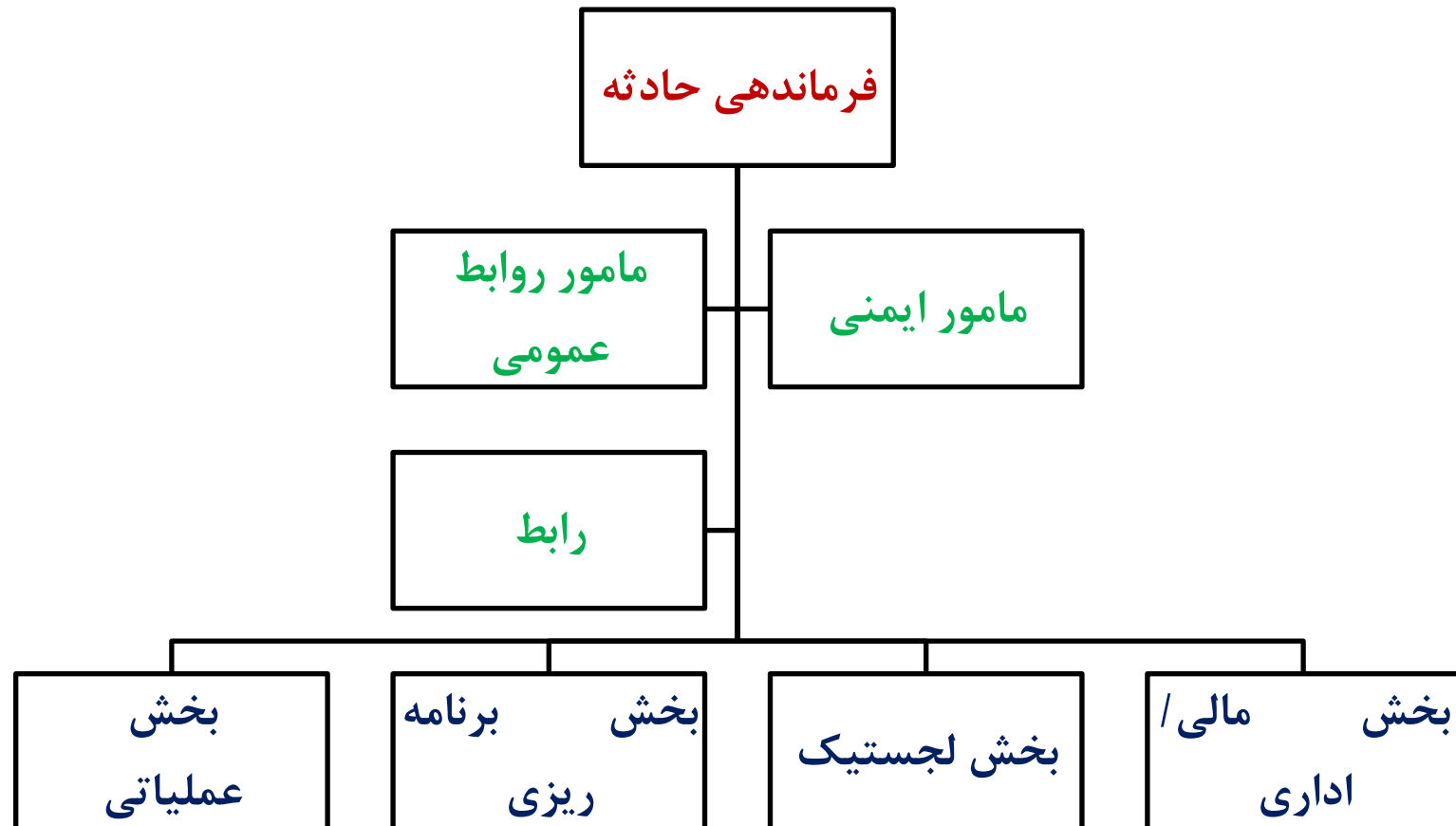
- ❑ کشته و زخمی شدن جمع کثیری از مردم
- ❑ نابود شدن اموال مردم
- ❑ نابسامانی های بلند مدت اقتصادی
- ❑ نابسامانی های بلند مدت اجتماعی

جایگاه های اصلی طراحی ICS

سامانه فرماندهی حادثه (Incident Command System) به مفهوم مدیریت استاندارد شده حادثه ای پر خطر در صحنه است. سیستم فرماندهی حادثه این امکان را برای استفاده کنندگان ایجاد می کند که بدون ایجاد محدودیتهای قانونی به ساختار سازمانی جامعی دست یابند و بر نیازها و یچیدگیهای حوادث فائق آیند. ICS بر پایه پنج جایگاه اصلی زیر طراحی شده است:

- ☐ فرماندهی
- ☐ برنامه ریزی
- ☐ عملیات
- ☐ پشتیبانی
- ☐ مالی / اداری

چارت سامانه فرماندهی حادثه

کمیته برنامه ریزی

□ اعضای کمیته برنامه ریزی از بین **رده های مختلف مسئولیتی در یک سازمان** انتخاب می شوند.

□ هر چند ترکیب ثابتی برای این اعضا تعیین نشده است ولی به نظر می رسد افراد بیشتر باید از **سطوح فوقانی و میانی مسئولیت و با ترکیب متنوع** انتخاب شوند.

□ یکی از اصول انتخاب اعضا کمیته برنامه ریزی علاوه بر **برخورداری از تخصص و تجربه** کافی **داشتن فراغت لازم** برای شرکت در جلسات و وجود انگیزه جهت مشارکت در برنامه ریزی است.

□ افراد باید علاوه بر مسئولیت سازمانی دارای **انگیزه های فردی** برای ارائه نظر و پیشنهاد سازنده باشند.

□ این کمیته باید اهداف کلی خود از طراحی برنامه مدیریت بحران را تعیین و سپس **برنامه کاری، تقسیم مسئولیت ها، شیوه تصمیم گیری و منابع** مورد نیاز کمیته را به دقت تعریف کند تا نتایج مثبتی از فعالیت گروه بدست آید.

فعالیت‌های آموزشی

• دوره های بلند مدت:

- دوره کارشناسی ارشد مدیریت بحران ناشی از جنگ
- دوره کارشناسی ارشد HSE- در دست تدوین
- دوره کارشناسی ارشد عملیات روانی- در دست تدوین

• دوره های کوتاه مدت:

- دوره آموزشی مدیریت بحران
- دور آموزشی آشنایی با تسلیحات غیر کشنده
- دوره آموزشی استمرار تولید در شرایط بحران- در دست تدوین

فعالیت‌های آموزشی

کتاب

- کتاب مدیریت بحران نظامی
- کتاب مدیریت بحران (ویرایش جدید)
- کتاب تسلیحات غیر کشنده صوتی - در حال ویرایش
- کتاب تسلیحات غیر کشنده شیمیایی و میکروبی - در دست تالیف
- کتاب مدیریت شریانهای حیاتی در بحران - در دست تالیف
- کتاب مدیریت شرایط اضطرار - در دست ترجمه
- کتاب استمرار تولید در شرایط بحران - در دست تالیف

فعالیت‌های پژوهشی

پروژه های جاری

- طرح جامع مدیریت بحران ودجا
- تدوین دستور العمل تاسیسات (برقی و مکانیکی) سازه های امن زیرزمینی
- تدوین سند پدافند هسته ای کشور
- طراحی مرکز کنترل بحران و پدافند غیر عامل استان اصفهان
- تدوین طرح جامع پدافند غیر عامل استان بوشهر
- تدوین اطلس جامع انرژی کشور

فعالیت‌های پژوهشی

پروژه های جاری

- ارزیابی ریسک با روشهای فازی
- طراحی سیستم تصفیه آبهای آلوده در زمان بحران
- طراحی زباله سوز پسماندهای ناشی از بحرانهای ویژه
- بررسی نحوه بازسازی و نقش نیروهای نظامی در شرایط بحران
- بررسی نرم افزارهای مدیریت بحران
- نقش و جایگاه مدیریت بحران در توسعه و تاثیر متقابل آنها
- بررسی فرصتها و تهدیدهای اوپک گازی برای کشور
- نقش رسانه ها در مدیریت بحرانهای انسان ساخت
- تهدیدات نرم در توزیع برق
- ...

دانشگاه صنعتی مالک اشتر
پژوهشکده مدیریت بحران

